

Oslo, 31. oktober 2016

Høringsuttalelse til forslag til statlig reguleringsplan for nytt regjeringskvartal

Statsbyggs forslag til statlig reguleringsplan for nytt regjeringskvartal er lagt ut til høring og offentlig ettersyn med frist 31. oktober 2016. Fortidsminneforeningen vil med dette rette kritikk mot deler av forslaget som vi anser å være av nasjonal og internasjonal betydning, med særlig vekt på bygningene Høyblokka og Y-blokka.

Fortidsminneforeningen vurderer Høyblokka og Y-blokka samlet sett som et svært verdifullt kulturminne, og mener beslutningen om riving av sistnevnte er uakseptabel. Foreningen stiller seg også svært kritisk til foreslåtte byggehøyder i regjeringen/Statsbyggs forslag til reguleringsplan.

- **Høyblokka og Y-blokka har nasjonal og internasjonal verneverdi som kulturminne i kraft av bygningenes unike arkitektoniske og kunstneriske kvaliteter, som del av historien om framveksten av det sosialdemokratiske Norge og som åsted for terrorangrepet 22. juli 2011.**
- **Beslutningen om riving av Y-blokka ble gjort altfor tidlig, i strid med råd fra alle relevante fagmiljøer og uten en forutgående demokratisk prosess. Rivebeslutningen hindrer muligheten til å utarbeide alternative løsninger som omfatter bevaring.**
- **Konsekvensutredningen har alvorlige mangler og oppfyller ikke forutsetningen i planprogrammet. Problematisk side ved riving av Y-blokka underslås.**
- **Bevaring av Pablo Picassos kunstverk var en betingelse da riving ble bestemt. Om dette er mulig og hvordan det skal gjøres er ikke utredet.**
- **Riving av Y-blokka og nybygg vil medføre et negativt klimaregnskap i et livsløpsperspektiv.**
- **Påbygging av Høyblokka tvinges fram av økte høyder for omkringliggende bygg og vil endre den verneverdige bygningens karakter. Foreningen stiller seg kritisk til foreslåtte byggehøyder i nytt regjeringskvartal, som igjen er en følge av krav om samlokalisering av departementene.**

NASJONAL/INTERNASJONAL VERNEVERDI

Høyblokka og Y-blokkas verneverdi er solid begrunnet, nasjonalt og internasjonalt. Høyblokka (1958) og Y-blokka (1969) utgjør et helhetlig anlegg tegnet av arkitekt Erling Viksjø. Anlegget regnes som et hovedverk i norsk modernisme, og framheves i norsk kunst- og arkitekturhistorie. Bygningenes kunstneriske og arkitektoniske verdi, koblet med funksjonen som regjeringsbygninger, gjorde at de fikk en selvsagt plass på listen over bygninger som skulle fredes som del av landsverneplanen for FAD, jf. kgl.res. 01.09.2006. Fredningsforslaget var klart i juni 2011.

Terrorangrepet 22. juli 2011 påførte Høyblokka store ødeleggelser. Etter omfattende undersøkelser har det vist seg at Høyblokkas konstruksjoner likevel er intakte og brukelige. Bygningens motstandsdyktighet ble for mange et symbol på demokratiets motstandskraft og styrke. Høyblokka fremstår derfor på mange måter som en enda viktigere identitetsmarkør i dag enn den gjorde før angrepet.

Forslaget til reguleringsplan legger opp til flere ulike tiltak som vil endre Høyblokkas visuelle karakter og med det endre bygningens kulturelle og symbolske verdier. Det foreslås å rive de to øverste etasjene, et påbygg fra 1990, og erstatte disse med fire høye etasjer. Fortidsminneforeningen mener et slikt påbygg i for stor grad vil forandre Høyblokkas karakteristiske arkitektur og samspille dårlig med Viksjøs arkitektoniske uttrykk og byggemetode. Foreningens stiller seg positiv til at påbygget fra 1990 rives og at bygningen tilbakestilles til sitt originale uttrykk.

Det foreslås videre at paviljongen mot øst erstattes av et nytt bygg med samme volum og at det bygges gangbruer som forbinder Høyblokka med de nye byggefeltene A, C og G. Høyblokkas kulturhistoriske verdi som arkitektur er først og fremst knyttet til det opprinnelige bygget fra 1958. Rivning av østre paviljong samt gangbruer som griper inn i gavlveggene påvirker opplevelsen av Høyblokkas opprinnelige hovedform samt opplevelsen av Høyblokka som en frittstående skive/lamell. Samtidig vil bygningens integrerte kunstverk, som i planbeskrivelsen omtales som en kunsthistorisk verdi ut over den bygnings- og planhistoriske vurderingen, forringes.

Y-blokka fikk kun mindre skader under terrorangrepet i 2011. Regjeringens beslutning om riving i mai 2014 var derfor helt uforståelig. Siden har også avgjørelsen fått internasjonal oppmerksomhet:

- **Europa Nostra:** I forbindelse med nominasjonen av «The 7 Most Endangered 2016» valgte en internasjonal fagkomité Y-blokka til kortlisten over de 14 mest truede kulturminnene i Europa.
- **The 20th Century Society:** Y-blokka var månedens kulturminne i mai 2016.
- **ICOMOS** utstedte International Heritage Alert for Y-blokka 28. september 2016.

Fortidsminneforeningen erfarer at når internasjonale gjester orienteres om saken, reagerer de med vantro. De ser umiddelbart det nyskapende i arkitekturen, naturbetongens unike kvaliteter med integrert kunst. Y-blokkas skulpturale form med Pablo Picassos «Fiskerne» på gavlen mot Akersgata er ikonisk og gjør åpenbart bygget til en potensiell turistattraksjon.

Etter utprøvingen i Høyblokka i 1958, inngikk Picasso og Carl Nesjar et 17 år langt samarbeid. De utførte 34 verk i Europa, primært store betongskulpturer. Det finnes kun to andre bygninger i verden med Picasso-kunst i naturbetong: Arkitektforeningen COACs bygning i Barcelona og Chateau de Castille i Frankrike (sistnevnte er ikke tilgjengelig for offentligheten).

Høyblokka og Y-blokkas nasjonale betydning er ubestridt. Regjeringsbygningene har vært arnested for oppbyggingen av den sosialdemokratiske nasjonen i etterkrigstida, med idealer som demokrati, likhet og åpenhet. Etter terrorhandlingen 22. juli 2011, et direkte angrep på statsforvaltningen og demokratisk humanitær ideologi, har bygningene fått desto sterkere symbolbærende betydning. Betongkonstruksjonene med sin generøse kunst står nærmest uskadd og uttrykker en seier over terroristens angrep. Bygningene er et symbol på verdier som ikke lot seg knekke, tross ufattelige menneskelige tap. Samtidig har anlegget verdi som minnested, for bearbeiding av en nasjons og enkeltmenneskers traumer, og som vitnesbyrd om historiske hendelser.

EN UDEMOKRATISK PROSESS

Regjeringen bestemte seg for riving av Y-blokka altfor tidlig i prosessen og i strid med råd fra fagmiljøene, både i byråkratiet og i relevante organisasjoner (Riksantikvaren, KLD, kommunen, Fortidsminneforeningen m.fl.). Saken unntas demokratisk behandling både gjennom planprosess/konsekvensutredning og arkitektkonkurranse. Kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner har understreket at Y-blokka ikke skal utredes som et mulig alternativ i planprosessen eller behandles i konsekvensutredningen. En åpenbart god mulighet blir dermed ikke undersøkt.

Dette er ikke uttrykk for *mer* demokrati, heller tvert imot. Rivevedtaket er fattet i strid med alle relevante fagmyndigheters innstilling og uten en god eller troverdig begrunnelse. Regjeringens/Statsbyggs argumenter for riving har variert, fra merkostnader til byrom, klimabelastning, sikkerhet mv. Argumentene er tatt ned ett for ett, de synes vikarierende for et politisk ønske om riving. I planforslaget framheves nå at Y-blokka må rives fordi det skal bygges en ny og forsterket kulvert over Ring 1, og at det ikke er mulig å forsterke fundamentene under Y-blokka. Dette er ikke troverdig. Situasjonen er ikke farligere enn at statsansatte har sine kontorer i Y-blokka i dag.

Bygging av ny kulvert og bevaring må kunne la seg kombinere, men ingen gis nå anledning til å prosjektere en mulig løsning for dette alternativet.

INGEN PLAN FOR PICASSOS KUNST

Da regjeringen i 2014 kunngjorde at Y-blokka skulle rives, ble det gitt forsikring om at Picassos kunstverk «Fiskerne» og «Måken» skulle tas vare på og innpasses i det nye komplekset. Men i konsekvensutredningen står det at det «foreløpig ikke er vurdert hvorvidt og hvordan» Picassos to kunstverk «lar seg demontere, flytte og konserveres». Man er altså ikke sikker på at kunsten kan bevares hel. I forslag til reguleringsbestemmelser § 3.3.1 heter det at det ved rammesøknad for riving skal foreligge en teknisk plan for hvordan den integrerte kunsten i Y-blokka *kan* tas vare på. Dette er ikke tilfredsstillende.

Veggen med «Fiskerne» er over 100 m² og veier ca. 100 tonn. Kunstverket er sandblåst inn i en betongskive av naturbetong som består av 80 % stein, armeringsjern og spesialsement. Rambøll påpekte i 2013 i Riksantikvarens tilleggsutredning at flytting er vanskelig uten å sage kunstverket opp i biter. Etter sammenlappning vil konstruksjonen være svekket og sårbar for vanninntrengning slik at den neppe bør stå ute. Oppsagingen vil være svært kontroversiell, og godtas neppe av rettighetshaverne i *Administration Picasso*.

Videre er det et vesentlig poeng med kunsten at den er offentlig tilgjengelig og eksponert i bybildet. «Kunsten ut til folket» var nettopp en overordnet visjon for Picasso og de norske kunstnerne som var engasjert i regjeringskvartalet. Picasso var særlig fornøyd med eksponeringen av «Fiskerne» mot Akersgata. Motivet er spesialtegnet for regjeringsbygningen og illustrerer en utenlandsk kunstners syn på Norge i tida før oljealderen, da fiskerinæringen var vesentlig for norsk økonomi. Picasso leverte sine skisser vederlagsfritt, i begeistring over naturbetongens muligheter. Kunsten må bevares hel og på stedet – på bygningen den er en integrert del av.

NEGATIVT KLIMAREGNSKAP VED RIVING

Konsekvensutredningen svikter også på et annet sentralt punkt hva angår Y-blokka: klimaregnskapet. Det er sterkt kritikkverdig at regjeringen vil rive en fredningsverdig bygning og samtidig unnlater å redegjøre for konsekvensene på forsvarlig vis.

Planforslaget framstilles som grønt, med ambisiøse miljømål. Ifølge planprogrammet skal det lages et klimaregnskap i et livsløpsperspektiv. Dette innfris ikke. Det redegjøres for klimagevinst ved redusert energibruk i driftsfasen (når nybyggene er ferdige), ved kortere transport grunnet samlokalisering av regjeringsfunksjonene, og ved bruk av klimaeffektive materialer, målt mot dagens situasjon. Det hevdes at klimagassutslippet halveres. Men – rivebelastningen og anleggsfasen er ikke inkludert! Dette er nettopp *ikke* et livsløpsperspektiv. Det er riving uten klimagevinst, vasket i grønn retorikk.

Regjeringen vil rive Y-blokka med areal 21 905 m² og erstatte den med en nietasjes blokk på kun 12 100 m² – et tiltak som åpenbart ikke gir samlet klimagevinst, verken på kort eller lang sikt. I et samlet klimaregnskap vil bevaring vinne. Påstanden om redusert energibruk til oppvarming av nybygg tar heller ikke høyde for at bygningene av naturbetong kan etterisoleres og oppnå passivhusstandard, som vist av Rambøll i Riksantikvarens tilleggsutredning i 2013. Ved bevaring og oppgradering av Y-blokka vil dermed påstanden om halvert klimagassutslipp i driftsfasen heller ikke være gyldig.

I 2014 anerkjente EUs ministerråd kulturarven som «en strategisk ressurs for et bærekraftig Europa». Det er en stadig mer utbredt erkjennelse at bevaring og gjenbruk av eksisterende bygninger/kulturminner må inngå i den bærekraftige framtidsbyen. Oppgradering og ny bruk av Y-blokka ville vært et utmerket eksempel på bærekraftig byutvikling.

BYGGEHØYDER OG SAMLOKALISERING

Kommuneplanen fra 2015 åpner for høyere bygninger i Oslos indre by, med 30 meter i deler av sentrum og 42 meter langs Ring 1. Kontroversielt, mener mange. I regjeringskvartalet får vi nybygg opptil 48 meter over bakken. Disse rager opp til Høyblokka, som dermed mister sin nåværende høyreiste posisjon. Dette vil man som tidligere nevnt bøte på ved å bygge fire høye etasjer oppå det opprinnelige volumet, slik at Høyblokka blir nærmere 70 meter høy. Sett fra Youngstorget blir bygningsmassen voldsom, langt høyere enn Oslos typiske bygningsstruktur, og over maks grensen i

kommuneplanen. Et regjeringskvartal rettferdiggjør en viss dominans i bybildet, men å omtale dette som «moderate høyder» i reguleringsforslaget, er villedende retorikk.

Byggehøydene er en konsekvens av ønsket om samlokalisering av alle departementer unntatt Forsvarsdepartementet. Dette er blitt en tvangstrøye, der et for stort areal skal presses inn på tomte. Dette gir ikke bare dominerende byggehøyder, det tvinger også fram en kraftig ombygging av Høyblokka, som sammen med Y-blokka var bestemt fredet så sent som i 2011. Byggehøydene kan reduseres blant annet ved å utnytte Y-blokkas eksisterende areal på 21 905 m² og Utenriksdepartementets 39 000 m². Dette er opplagte muligheter regjeringen stadig avviser.

OPPSUMMERING OG ANBEFALING

Riving av Y-blokka og forslag til ny blokk A gir mindre areal, større klimabelastning, dominerende høyder i et sårbart kulturmiljø og tap av et uerstattelig og betydningsfullt kulturminne. Bevaring, derimot, vil gi en rekke positive konsekvenser: Vi får en reelt bærekraftig, miljøvennlig arkitektur. Vi beholder Picassos kunstverk som en attraksjon i bybildet. Vi bevarer det uerstattelige samspillet og byrommet mellom Høyblokka og Y-blokka. Kun ved bevaring av Y-blokka vil regjeringskvartalets høye verneverdier kunne glede kommende generasjoner og sammen med resten av bygningsmassen fortelle vår felles nasjonale historie.

Regjeringsbygningene i Norge er i en særstilling, som én av to bygninger i verden med en offentlig eksponert Picasso, og vi har et internasjonalt ansvar i å bevare dem. I tillegg har vi et nasjonalt ansvar etter terrorangrepet i 2011: Hvordan vi forvalter arrene etter denne alvorlige hendelsen – det være seg skjebnen til Høyblokka, Y-blokka eller paviljongen som i dag utgjør 22. juli-senteret – er et felles nasjonalt anliggende som fortjener en grunnleggende demokratisk prosess. Slike autentiske steder er uerstattelige når vi skal formidle og minnes en skjellsettende del av vår historie. I lys av disse momentene vil riving av Y-blokka være en internasjonal skandale som setter Norge i vanry som kulturnasjon.

Fortidsminneforeningen anbefaler på det sterkeste at Y-blokka – som Høyblokka – innlemmes i det videre planarbeidet og arkitektkonkurransen. Som blant andre plan- og bygningsetaten har påpekt, er det fortsatt mange usikre faktorer, blant annet framtiden til Ring 1, mulig videre bruk av regjeringsbygninger som eksisterende Utenriksdepartementet, vurderinger knyttet til byrom og byggehøyder mv.

Bearbeiding av planforslaget etter offentlig høring kan innebære endrede forutsetninger. Dette understreker at beslutningen om riving av Y-blokka er tatt altfor tidlig og på et sviktende grunnlag.

FORTIDSMINNEFORENINGEN

Ola H. Fjeldheim
Generalsekretær